

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. Стаття присвячена науковому аналізу взаємодіє зв'язку стратегії економічного розвитку країн за інноваційною моделлю та сучасної системи знань щодо мотивацію до праці, а також інших типів соціальної взаємодії.

Ключові слова: економічний розвиток, інноваційний процес, мотиваційні ситуації.

Розробка української ідеології й філософії реформ в професійно-технічній освіті, яка базується на інноваційних засадах, повинна враховувати геоекономічні особливості світового розвитку і розвиватися в руслі підприємництва. Одними з перших, спочатку М. Туган-Барановський, потім Й. Шумпетер, звернули увагу на непересічне значення особистості підприємця-новатора в інноваційному процесі. У своїх соціологічних дослідженнях М. Вебер узагальнив, що «питання про джерело використовуваних капіталістом грошових ресурсів. Це в першу чергу питання про розвиток капіталістичного духу. Там, де він виникає і чинить вплив, він добуває необхідні йому грошові ресурси, але не навпаки». З того часу, у відношенні до людини інновації визначають її нову якість – підприємницьку здатність, яка розглядається як четвертий фактор виробництва. Й. Шумпетер писав, що «нормою здорової економіки, головною реальністю економічної теорії і практики є не рівновага чи оптимізація, а динамічна нерівновага, викликана діяльністю новатора-підприємця».

Стратегія економічного розвитку країни за інноваційною моделлю ставить на вищій щабель значення підприємницької здатності людини, її високий рівень вказує на вміння людини поєднувати різні ресурси для задоволення власних потреб та інтересів, поміщаючи в центр діяльності підприємницьку етику, підприємницьку культуру, систему цінностей, певний світогляд, а також своєрідний підприємницький дух. Але аналіз розвитку різних соціально-економічних програм Українських урядів протягом років незалежності свідчать про недостатню кількість працівників із новим економічним мисленням, про відсутність інноваційної культури у певного кола управлінців вищого рівня. Проведені дослідження показують, що відсутність духу підприємництва у багатьох керівників є не природженою властивістю їх громадян, а зумовлена штучними обмеженнями, які накладають існуючі звичаї та інститути. Формування механізмів реалізації підприємницької здатності українських керівників є особливо актуальним зараз, коли в Україні відновлюється

втрачена спадкоємність національної трудової етики, традицій і позитивних ціннісних орієнтацій підприємництва. Тому лише відродження суспільного ідеалу національного підприємництва з врахуванням кращих здобутків світової практики дасть можливість побудувати цивілізоване поле підприємницької діяльності, активізувати дію всіх можливих чинників її розвитку і вдосконалення. Отже інноваційний шлях розвитку – це відродження і взаємозалежне ефективне функціонування науково-технічної, виробничої, фінансової, соціальної, мотиваційної, духовної сфер, природного середовища життєдіяльності людини та важливих суспільних інститутів. А самі інновації стають невіддільними від результатів людської діяльності, а саме поняття набуває економічного змісту лише в процесі інноваційного розвитку самої людини.

Сучасний інноваційний процес у розвинутих країнах перебуває на початку п'ятої інноваційної хвилі, у якій вирішальним фактором економічного розвитку стало виробництво інформаційно-комп'ютерних технологій. Майбутній світовий економічний розвиток зарубіжні автори пов'язують з шостим циклом, «пружиною» якого стане розкриття психосоціального і духовного потенціалів людей. Це визначає фундаментальну тенденцію посилення діяльного, активного ставлення людини до світу, формується певний рівень національної культури управління.

Інноваційний тип розвитку визначає безперервний і цілеспрямований процес участі людини у пошуку, підготовці й реалізації ново введень з метою підвищення ефективності суспільного виробництва, задоволення потреб населення, покращання життєдіяльності всіх сфер суспільства. В інноваційному типі розвитку чільне місце займає особистість з інноваторським духом, яка прагне до самовдосконалення, збагачення знаннями.

В сучасній антропоцентричній системі виробництва, управління складними соціально-економічними процесами вимагає, щоб сучасний керівник володів системним мисленням, здатністю до вирішення проблем, до взаємодії, до самостійного навчання, інформаційно-технічною компетенцією.

Сучасна система знань формує нову мотивацію до праці, а також інший тип соціальної взаємодії. Суб'єкт-об'єктні взаємовідносини між людиною та матеріальним і природним світом, характерні для індустріального типу суспільства, заміщуються інтерперсональною взаємодією, в процесі якої народжуються нові знання.

У зарубіжній та вітчизняній практиці управління широко поширені змістові й процесуальні мотиваційні теорії. В змістових теоріях мотивації ключовим елементом є виявлення та ідентифікація внутрішніх спонукань, які трансформуються в певні потреби, що змушують людину діяти певним чином в конкретних умовах, виходячи з тих потреб, які мають для неї

пріоритетне значення (теорії А. Маслоу, К. Альдерфрера, Д. Мак-Клелланда, Ф. Герцберга). Процесуальні теорії мотивації (В. Врума, Л. Портера-Лоулера, С. Аламса) розглядаються в якості теоретико-методологічної основи управлінської діяльності, покликаної забезпечити краще використання трудового потенціалу. В піраміді потреб А. Маслоу, потреби нижчого порядку і потреби вищого рангу взаємопов'язані між собою, а їх взаємозв'язок представлений як чітка ієрархія потреб, у якій сходження іде знизу вгору, причому поведінку людини визначає найнижча незадоволена потреба ієрархічної структури. Матеріальні потреби є домінантними порівняно з духовними цінностями, вони є первинними і навіть стосовно ідеології, філософії, релігії, культури. Тому труднощі з формуванням нового типу українського управлінця пов'язані з відсутністю усталених традицій формування духовних потреб, глибоким корінням матеріальної мотивації у свідомості українських громадян. У новому суспільстві, як зазначає В. Іноземцев, мотив примноження особистого матеріального багатства перестає бути одним із головних, заміщається мотивами вдосконалення людини, які в піраміді А. Маслоу формують вищий тип цінностей. Цей аспект відображають змістові мотиваційні теорії К. Альдерфрера, Д. Мак-Клелланда, Ф. Герцберга. Так, теорія К. Альдерфрера побудована на ієрархії потреб, але її принциповою особливістю є те, що рух в ієрархічній структурі потреб може здійснюватися як знизу вгору, так і згори вниз, тоді коли не задоволені потреби нижчого рівня. Його теоретична конструкція має широкий простір для застосування у перехідний період від мобілізаційного до інноваційного типу діяльності. Мотиваційні ситуації такого типу мають місце у підприємницькій діяльності в Україні.